

АДМІНІСТРАТИВНЕ ТА ФІНАНСОВЕ ПРАВО

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.32782/2408-9257-2025-4-8>

Богослов А. В.,

аспірант

Класичного приватного університету

СТАДІЇ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ТА МОЖЛИВІ ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЇХ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

STAGES OF PROCEEDINGS IN CASES OF ADMINISTRATIVE OFFENSES, PROBLEMATIC ISSUES AND POSSIBLE WAYS OF IMPROVING THEIR LEGAL REGULATION

Стаття присвячена дослідженню стадій провадження у справах про адміністративні правопорушення. Розкривається важливість цього питання як в теоретичній площині, так і в сфері практичного застосування. Шлях України до Європейського Союзу потребує осучаснення та приведення адміністративно-деліктного законодавства у відповідність із європейськими стандартами. На сьогоднішній день у чинному адміністративно-деліктному процесуальному законодавстві, на відміну від інших процесуальних галузей законодавства, відсутнє повноцінне визначення та закріплення стадій провадження у справах про адміністративні правопорушення. Це обумовлено як застарілістю діючого законодавства в сфері адміністративно-деліктного права, так і залишенням протягом тривалого часу з боку законодавця поза увагою відповідних питань щодо зміни законодавства. Такий стан речей не сприяє забезпеченню належного дотримання прав і свобод людини та громадянина, а також забезпеченню інтересів фізичних і юридичних осіб, суспільства та держави під час провадження у справах про адміністративні правопорушення, адже невизначеність початку та закінчення перебігу тієї або іншої стадії провадження може призвести до порушення прав учасників такого провадження. Побудова в Україні правової демократичної держави потребує вдосконалення адміністративно-деліктного процесуального законодавства, у тому числі чіткого та зрозумілого визначення стадійності відповідної діяльності уповноважених органів у сфері адміністративно-деліктної діяльності, здійснення останніми діяльності у суворій відповідності із такими стадіями. Представлені як різні підходи та точки зору до визначення кожної зі стадій провадження у справах про адміністративні правопорушення, так і власне розуміння кожної з таких стадій. В статті зроблена спроба розкрити суть, зміст, структуру та поняття стадій провадження у справах про адміністративні правопорушення, проаналізоване відповідне законодавство, яке регулює питання здійснення провадження про адміністративні правопорушення, запропоновані можливі шляхи вдосконалення діючого законодавства у відповідній сфері.

Ключові слова: адміністративні правопорушення, провадження у справах про адміністративні правопорушення, стадії провадження у справах про адміністративні правопорушення.

The article is devoted to the study of the stages of proceedings in cases of administrative offenses. The importance of this issue is revealed both in the theoretical plane and in the field of practical application of the stages of the proceedings. Ukraine's path to the European Union needs to be modernized and administrative and tort legislation brought into line with European standards. To date, in the current administrative-delict procedural legislation, unlike other procedural branches of law, there is no full definition and consolidation of the stages of proceedings in cases of administrative offenses. This is due both to the obsolescence of the current legislation in the field of administrative and tort law, and to the abandonment by the legislator for a long time of the relevant issues regarding the change of legislation. This state of affairs does not contribute to ensuring proper observance of the rights and freedoms of a person and a citizen, as well as ensuring the interests of individuals and legal entities, society and the state during proceedings in cases of administrative offenses, because the uncertainty of the beginning and end of one or another stage of the proceedings may lead to violation of the rights of the participants of such proceedings. The construction of a legal democratic state in Ukraine requires the improvement of administrative-delict procedural legislation, including a clear and understandable definition of the stages of the relevant activities of authorized bodies in the field of administrative-delict activities, the implementation of the latter activities in strict accordance with such stages. Both different approaches and points of view to determin-

ing each of the stages of proceedings in cases of administrative offenses, as well as one's own understanding of each of these stages, are presented. The article attempts to reveal the essence, content, structure and concept of the stages of proceedings in cases of administrative offenses, analyzes the relevant legislation that regulates the issue of conducting proceedings on administrative offenses, proposes possible ways to improve the current legislation in the relevant field.

Key words: *administrative offenses, proceedings in cases of administrative offenses, stages of proceedings in cases of administrative offenses.*

Постановка проблеми. Діюче адміністративно-деліктне процесуальне законодавство не визначає чіткі стадії провадження у справах про адміністративні правопорушення. Вказане може призводити до порушення прав і свобод учасників провадження про адміністративне правопорушення у зв'язку із правовою невизначеністю таких стадій. Серед іншого до цього часу є невизначеним момент початку провадження у справах про адміністративне правопорушення. Така ситуація серед іншого призводить до невизначеності строків здійснення провадження про адміністративне правопорушення на початковій стадії, що може призводити до зловживань з боку органів та посадових осіб, уповноважених здійснювати ті або інші процесуальні дії необмежений проміжок часу. Інші стадії, які в ті або іншій мірі закріплені у діючому законодавстві також потребують вдосконалення їхнього правового регулювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями, які стосуються дослідженню стадій провадження у справах про адміністративні правопорушення у тій або іншій мірі займалися такі вчені як В.Б. Авер'янов, Ю.П. Битяк, с. В. Ващенко, І.П. Голосніченко, М.Ф. Стахурський, І.О. Картузова, В.К. Колпаков, О.В. Кузьменко, Н.П. Матюхіна та інші. Проте деякі аспекти наукових досліджень в цій сфері потребують додаткового вивчення. Також потребує вдосконалення правового регулювання стадій провадження про адміністративні правопорушення на основі теоретично обґрунтованих аспектів цієї проблематики.

Метою статті є з'ясування суті, поняття та завдань стадій провадження у справах про адміністративні правопорушення, можливі шляхи вдосконалення їх правового закріплення та регулювання.

Виклад основного матеріалу. Для того, щоб повною мірою зрозуміти та розкрити суть стадій провадження у справах про адміністра-

тивне правопорушення слід спочатку з'ясувати значення терміну «провадження у справах про адміністративне правопорушення». З цього питання існують різні думки.

Так, В.К. Колпаков та О.В. Кузьменко визначають провадження у справах про адміністративні правопорушення як особливий різновид адміністративного процесу, який значною мірою врегульований правовими нормами, що сконцентровані в розділах IV та V КУпАП (глави 18-33) [1, с. 292].

Ю.П. Битяк визначає провадження в справах про адміністративні правопорушення як низку послідовних дій уповноважених органів (посадових осіб), а в деяких випадках інших суб'єктів, які згідно з нормами адміністративного законодавства здійснюють заходи, спрямовані на притягнення правопорушників до відповідальності й забезпечення виконання винесеної постанови [2, с. 220].

С. Ківалов, Л. Біла-Тіунова зазначають, що провадження у справах про адміністративні проступки є досить складною процедурою, яка являє собою сукупність відносно самостійних взаємообумовлених та взаємопов'язаних частин, що логічно прямують одна за одною і в цілому становлять адміністративно-юрисдикційне провадження [3, с. 739].

В свою чергу В. Галуцько, В. Провоторова визначають провадження у справах про адміністративні проступки як особливий різновид адміністративно-деліктних проваджень у системі адміністративного процесу, який значною мірою врегульований правовими нормами, що сконцентровані в розділах IV та V КУпАП (глави 18–33), та складається з чотирьох стадій [4, с. 515].

Проаналізувавши наукову літературу, а також діяльність уповноважених органів і посадових осіб, які здійснюють свою діяльність під час провадження у справах про адміністративні правопорушення можна зробити висновки, що під стадією провадження у спра-

вах про адміністративне правопорушення слід розуміти певний процесуальний послідовний етап здійснення діяльності уповноважених органів та посадових осіб, спрямований на виконання завдань та прийняття рішень обумовлений певною стадією, що здійснюються визначеними формами та засобами.

Досить дискусійним в адміністративно-деліктному праві є визначення кількості та назв стадій провадження у справах про адміністративні правопорушення.

Так В.К. Колпаков та О.В. Кузьменко поділяють провадження у справах про адміністративні правопорушення на такі стадії: 1) порушення справи; 2) адміністративне розслідування; 3) розгляд справи та її вирішення; 4) перегляд постанови; 5) виконання постанови [1, с. 301].

Натомість Ю.П. Битяк виділяє такі стадії: 1) порушення справи про адміністративне правопорушення; 2) розгляд справи про адміністративне правопорушення й винесення по справі постанови; 3) оскарження (або опротестування) постанови по справі про адміністративне правопорушення (виникає в тих випадках, коли особа, яку притягають до адміністративної відповідальності, або потерпілий не згоді з винесеною постановою); 4) виконання постанови про накладення адміністративного стягнення [2, с. 223-224].

С. Ківалов, Л. Біла-Тіунова виділяють наступні стадії у провадженні про адміністративне правопорушення: 1) порушення провадження у справах про адміністративні проступки; 2) розгляд справи про адміністративний проступок і винесення в ній постанови; 3) оскарження постанови у справі про адміністративний проступок; 4) виконання постанови про накладення адміністративного стягнення [3, с. 739].

В свою чергу В. Галунько, В. Провоторова виділили такі стадії у провадженні про адміністративне правопорушення: 1) порушення справи та адміністративне розслідування; 2) розгляд та ухвалення рішення у справі; 3) оскарження ухваленого рішення; 4) виконання постанов у справі про адміністративні проступки [4, с. 515].

На нашу думку найбільш точно виражає послідовність процесуальних дій уповноважених органів та посадових осіб, які здійснюють

свою діяльність під час провадження у справах про адміністративне правопорушення стадійність, яка складається з наступних стадій: 1) порушення справи; 2) адміністративне розслідування; 3) розгляд справи та винесення рішення; 4) перегляд постанови; 5) виконання постанови.

На сьогоднішній день в Україні є два нормативно-правові акти, які регулюють провадження у справах про адміністративне правопорушення, а саме Кодекс України про адміністративні правопорушення (далі-КУпАП) [5] та Митний кодекс України (далі-МКУ) [6].

При цьому КУпАП не містить визначення поняття «стадія провадження у справі про адміністративне правопорушення» та переліку стадій такого провадження у своїй структурі. Лише назви та виокремлення деяких глав і розділів КУпАП дає можливість говорити про наявність у цьому нормативно-правовому акті певних стадій провадження у справах про адміністративне правопорушення. Так, глава 22 розділу IV «Провадження у справах про адміністративні правопорушення» КУпАП називається «Розгляд справи про адміністративне правопорушення», глава 23 розділу IV «Провадження у справах про адміністративні правопорушення» КУпАП має назву «Постанова по справі про адміністративне правопорушення», глава 24 розділу IV «Провадження у справах про адміністративні правопорушення» названа як «Оскарження постанови по справі про адміністративне правопорушення». Також розділ V КУпАП має назву «Виконання постанов про накладення адміністративних стягнень». Зі структури побудови розділів та глав КУпАП можна зробити висновок, що вказаний нормативно-правовий акт закріплює у більш менш структурованій формі такі стадії провадження про адміністративні правопорушення: 1) розгляд справи про адміністративне правопорушення та винесення рішення; 2) оскарження постанови по справі про адміністративне правопорушення; 3) виконання постанов про накладення адміністративних стягнень.

Цікавим для порівняння з точки зору законодавчого регулювання є положення іншого законодавчого акту у сфері адміністративно-деліктного законодавства, а саме положення МКУ. Так, МКУ містить главу 69 розділу XIX «Про-

вадження у справах про порушення митних правил», яка має назву «Порядок провадження у справах про порушення митних правил». Стаття 488 глави 69 розділу XIX «Провадження у справах про порушення митних правил» МКУ називається «Порушення справи про порушення митних правил». Глава 71 розділу XIX «Провадження у справах про порушення митних правил» має назву «Процесуальні дії про порушення митних правил та порядок їх проведення». Стаття 508 глави 71 «Процесуальні дії про порушення митних правил та порядок їх проведення» розділу XIX «Провадження у справах про порушення митних правил» називається як «Проведення процесуальних дій». Стаття 522 глави 71 «Процесуальні дії про порушення митних правил та порядок їх проведення» розділу XIX «Провадження у справах про порушення митних правил» містить назву «Органи, уповноважені розглядати справи про порушення митних правил». Глава 72 розділу XIX «Провадження у справах про порушення митних правил» має назву «оскарження постанов у справах про порушення митних правил». Глава 73 розділу XIX «Провадження у справах про порушення митних правил» називається як «Виконання постанов митних органів про накладення адміністративних стягнень за порушення митних правил».

Таким чином зі структури МКУ випливає, що у цьому законодавчому акті структуровано можна виділити такі стадії провадження у справах про адміністративні правопорушення за порушення митних правил: 1) порушення справи та адміністративне розслідування; 2) розгляд справи та винесення рішення; 3) перегляд постанови; 4) виконання постанови.

Аналізуючи наукову літературу та діюче адміністративно-деліктне право спробуємо розкрити суть кожної із стадій провадження у справах про адміністративні правопорушення.

Стадія порушення справи. В першу чергу слід зауважити, що на сьогоднішній день у діючому КУпАП не визначена стадія порушення справи про адміністративне правопорушення. МКУ в свою чергу лише закріплює момент початку такої стадії з моменту складання протоколу про порушення митних правил, однак не визначає момент її закінчення, тривалість, зміст та інші аспекти. Ця стадія є початковою

стадією провадження у справах про адміністративні правопорушення, під час цієї стадії з'ясовуються приводи та підстави для порушення справи, встановлюються ознаки адміністративного правопорушення. У діючому адміністративно-деліктному законодавстві не визначено, що є приводом та підставою для порушення справи.

Наприклад, Кузьменко О.В. визначає приводами для порушення справ про адміністративні правопорушення заяви громадян, повідомлення представників громадськості, установ, підприємств і організацій, преси та інших засобів інформації, а також безпосереднє виявлення проступку уповноваженою особою [7, с. 283].

На нашу думку приводи для порушення справи про адміністративне правопорушення можна визначити як заяви та повідомлення фізичних і юридичних осіб, органів державної влади та органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб про вчинене адміністративне правопорушення, а також самостійне виявлення з будь-якого джерела уповноваженою особою обставин, що можуть свідчити про вчинення адміністративного правопорушення.

Голосніченко І.П. визначає, що підставою для порушення провадження про адміністративне правопорушення є достатність даних, які переконливо свідчать про наявність ознак проступку [8, с. 75].

Ми в свою чергу хочемо визначити підставу для порушення справи про адміністративне правопорушення як наявність достатніх даних, які містяться у заявах та повідомленнях фізичних і юридичних осіб, органів державної влади та органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб та можуть свідчити про вчинення адміністративного правопорушення.

До цього часу досить дискусійним залишається питання моменту порушення справи про адміністративне правопорушення та відповідно початку провадження у справі про адміністративне правопорушення. Деякі науковці притримуються позиції, що момент порушення справи про адміністративне правопорушення пов'язаний безпосередньо із складанням протоколу про адміністративне правопорушення.

Так, Ю.П. Битяк стверджує, що на стадії порушення справи основним моментом, який фіксує порушення справи, є складення протоко-

лу [9, с. 202]. Аналогічної думки О.М. Бандурка і М.М. Тищенко, які зазначають про те, що «складання протоколу – це одночасно і порушення адміністративної справи» [10, с. 178]. Також і О.В. Терещук, зазначає, що процесуальним моментом порушення справи є момент складання протоколу або реєстрації інформації про проступок [11, с. 13].

Однак с таким підходом до визначення моменту порушення справи про адміністративне правопорушення важко погодитися. В першу чергу слід відразу зауважити, що сам по собі протокол про адміністративне правопорушення є досить комплексним документом, він і фіксує факт вчинення адміністративного правопорушення, і одночасно містить у собі відомості про особу, яка притягається до адміністративної відповідальності; місце, час вчинення і суть адміністративного правопорушення; нормативний акт, який передбачає відповідальність за правопорушення; прізвища, адреси свідків і потерпілих, прізвище викривача, якщо вони є; пояснення особи, яка притягається до адміністративної відповідальності; інші відомості, необхідні для вирішення справи; відомості про заподіяну матеріальну шкоду, якщо така була заподіяна, а також він є одним із доказів по справі. Якщо виходити з того, що момент складання протоколу про адміністративне правопорушення є моментом порушення справи, то виникає цілком закономірне питання про те, чому багато процесуальних дій проводиться до початку порушення справи, значна кількість доказів збирається до порушення справи. Наприклад, здійснюються такі заходи як адміністративне затримання особи, особистий огляд, огляд речей і вилучення речей та документів. Також уповноваженою особою збираються докази у виді пояснень учасників провадження, уповноважена особа отримує висновки експерта, речові докази, показання технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, а також інші документи. Іншими словами проводяться процесуальні дії, спрямовані на забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення, отримання доказів у цих справах, і вже після вчинення таких процесуальних дій та збирання доказів, уповноваженою особою на підставі

отриманих відомостей під час вжиття заходів забезпечення провадження, зібраних доказів, у тому числі під час вжиття зазначених заходів, складається протокол про адміністративне правопорушення. Цілком очевидним, що провадження у справі про адміністративне правопорушення у часовому проміжку вже мало місце до складання протоколу про адміністративне правопорушення, а не після нього. Додатковим аргументом проти такого підходу у визначенні моменту порушення справи є і те, що по деяким категоріям справ протокол про адміністративне правопорушення не складається взагалі, тобто якщо застосувати саме такий підхід у визначенні моменту порушення справи, то виходить, що справа про адміністративне правопорушення взагалі не порушується.

На нашу думку підхід О. А. Банчука є більш правильним. Так, останній зазначає, що початком адміністративно-деліктного провадження слід вважати не складання формального протоколу, а момент отримання інформації про вчинення порушення, самостійного виявлення ознак діяння чи вчинення певних дій щодо особи [12, с. 222].

Резюмуючи викладене можемо зробити висновок, що стадія порушення справи про адміністративне правопорушення-це початкова стадія провадження про адміністративне правопорушення, яка розпочинається з моменту отримання уповноваженою особою заяви або повідомлення фізичних і юридичних осіб, органів державної влади та органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб про вчинення адміністративного правопорушення, а також самостійне виявлення з будь-якого джерела уповноваженою особою обставин, що можуть свідчити про вчинення адміністративного правопорушення та на якій з'ясовується наявність або відсутність достатніх даних про ознаки адміністративного правопорушення.

Стадія адміністративного розслідування. Стадія адміністративного розслідування прямо не закріплена у діючому адміністративно-деліктному законодавстві, лише, як нами було зазначено вище, у МКУ міститься норма про те, що у справі про порушення митних правил процесуальні дії проводяться з метою отримання доказів, необхідних для правильного вирішення цієї справи. Вказане формулювання

свідчить про фактичну наявність такої стадії у провадженні про адміністративні правопорушення митних правил.

Підходи науковців до визначення поняття такої стадії як адміністративне розслідування у справах про адміністративне правопорушення як і взагалі існування цієї стадії у провадженні про адміністративне правопорушення є чи не найдискусійнішим.

Так, В.К.Колпаков та О.В.Кузьменко виділяють стадію адміністративного розслідування як самостійну стадію провадження у справах про адміністративне правопорушення. При цьому визначають її як комплекс процесуальних дій, спрямованих на встановлення обставин проступку, їх фіксування і кваліфікацію [1, с. 304]. І.Б.Тацишин вважає адміністративне розслідування як частину стадії порушення справи, яка за наповненням та процесуальними діями має ширший вимір і передбачає «повний» розгляд та вивчення обставин вчинення протиправних дій та бездіяльності [13, с. 151]. В свою чергу М. В. Завальний визначає адміністративне розслідування як особливу форму порушення справи про адміністративні правопорушення [14, с. 160]. М.В.Ковалів, с. Р.Леськів, с. С.Єсімов, Н.В.Баб'як визначають адміністративне розслідування як процесуальну форму, тобто сукупність однорідних і взаємопов'язаних процедурно-процесуальних вимог, виражених в нормативно-правових актах, що пред'являються до учасників процесу для досягнення певного матеріально-правового результату; являє собою ускладнену форму провадження у справі про адміністративне правопорушення, що розвивається відповідно до стадій провадження [15, с. 8].

Ми все ж таки схилиємося до думки, що адміністративне розслідування є окремою стадією провадження у справах про адміністративне правопорушення.

На стадії адміністративного розслідування уповноваженою особою здійснюється комплекс процесуальних дій з метою встановлення усіх обставин адміністративного правопорушення, їх фіксування та правову кваліфікацію адміністративного правопорушення. На цій стадії уповноважена особа серед іншого опитує осіб, вилучає (отримує) речові докази, документи, може призначати експертизи. З метою забез-

печення подальшого провадження у справі про адміністративне правопорушення уповноважена особа може здійснювати заходи забезпечення провадження, у тому числі може затримувати особу, здійснювати особистий огляд речей і документів, вилучати речі і документи.

Встановивши усі обставини адміністративного правопорушення, особу, яка його вчинила, уповноважена особа повинна скласти протокол про адміністративне правопорушення стосовно такої особи. У подальшому такий протокол має бути надісланий до відповідного органу (посадової особи), уповноваженого розглядати справу про адміністративне правопорушення.

Цікавим, на наш погляд, є те, що має робити уповноважена особа, яка після проведення адміністративного розслідування встановила обставини, що виключають провадження у справі про адміністративне правопорушення, передбачених статтею 247 КУпАП: 1) відсутність події і складу адміністративного правопорушення; 2) недосягнення особою на момент вчинення адміністративного правопорушення шістнадцятирічного віку; 3) неосудність особи, яка вчинила протиправну дію чи бездіяльність; 4) вчинення дії особою в стані крайньої необхідності або необхідної оборони; 5) видання акта амністії, якщо він усуває застосування адміністративного стягнення; 6) скасування акта, який встановлює адміністративну відповідальність; 7) закінчення на момент розгляду справи про адміністративне правопорушення строків, передбачених статтею 38 цього Кодексу; 8) наявність по тому самому факту щодо особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, постанови компетентного органу (посадової особи) про накладення адміністративного стягнення, або нескасованої постанови про закриття справи про адміністративне правопорушення, а також повідомлення про підозру особі у кримінальному провадженні по даному факту; 9) смерть особи, щодо якої було розпочато провадження в справі; 10) проходження військової служби особою, щодо якої розпочато провадження в справі про адміністративне правопорушення, передбачене статтями 210 і 210-1 цього Кодексу.

Законодавець цілком очевидно прописав у КУпАП, що у такому випадку провадження навіть не може бути розпочате. Однак, як нами

зазначалося вище, законодавець не встановив момент початку провадження у справі про адміністративне правопорушення, відповідно не є зрозумілим, що він мав на увазі встановивши обставини, які виключають навіть початок такого провадження.

Якщо виходити з того, що провадження розпочинається зі стадії порушення справи про адміністративне правопорушення (саме такої думки й дотримуємося ми), яка оформлюється отриманням уповноваженою особою заяви або повідомлення від фізичних і юридичних осіб, органів державної влади та органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб про вчинене адміністративне правопорушення, або самостійним виявленням з будь-якого джерела уповноваженою особою обставин, що можуть свідчити про вчинення адміністративного правопорушення, то на стадії порушення справи уповноважена особа не може встановити наявності або відсутності обставин, що виключають провадження у справі про адміністративне правопорушення, оскільки для цього треба провести певне «розслідування» за результатами якого можна стверджувати про наявність або відсутність таких обставин. Відповідно формулювання про неможливість розпочати провадження про адміністративне правопорушення з практичної точки зору є, на наш погляд, невдалим.

Якщо ж виходити з того, що провадження про адміністративне правопорушення розпочинається зі стадії порушення провадження у справі, яка оформлюється протоколом про адміністративне правопорушення, то виникає запитання про те, на якій підставі та в межах якої процесуальної діяльності уповноважена особа проводить певні дії за результатами проведення яких встановила наявності обставин, що виключають провадження у справі про адміністративне правопорушення, як ця діяльність розцінюється з точки зору закону. Адже цілком очевидним є те, що до складання протоколу про адміністративне правопорушення уповноважена особа збирає докази для того, щоб вирішити чи є підстави для складання протоколу про адміністративне правопорушення або не має таких підстав, тобто фактично проводить процесуальну діяльність направлену на встановлення обставин наяв-

ності чи відсутності події і складу адміністративного правопорушення та інших обставин правопорушення тощо. Як приклад, можна привести діяльність спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції, які перед тим, як скласти протокол про адміністративне правопорушення завжди збирають докази (витребовують документи, опитують осіб тощо), на підставі яких у подальшому складається відповідний протокол про адміністративне правопорушення. Тому якщо виходити з того, що провадження у справах про адміністративне правопорушення розпочинається зі складання протоколу про адміністративне правопорушення, то як може уповноважена особа, поза межами провадження про адміністративне правопорушення збирати докази вчинення (невчинення) такого правопорушення. Отже формулювання про те, що провадження про адміністративне правопорушення не може бути розпочате і в такому випадку є невдалим, оскільки таке провадження вже йде шляхом збирання доказів уповноваженою особою до складання протоколу про адміністративне правопорушення.

На нашу думку, для того, щоб ми мали правову визначеність в даному питанні, потрібно в законі закріпити момент початку провадження у справах про адміністративне правопорушення.

Повернемося до розгляду питання про те, що робити уповноваженій особі, яка після проведення адміністративного розслідування встановила наявності підстав, які виключають можливість провадження у справі про адміністративне правопорушення. На жаль законодавець також не врегулював це питання. Припускаємо ситуацію, що уповноважена особа здійснила адміністративне розслідування під час якого збрала докази, що свідчать про відсутності події або складу адміністративного правопорушення, однак що в даному випадку робити такій особі не є зрозумілим. На наш погляд уповноважена особа має скласти акт (довідку) про наявності обставин, що виключають провадження у справі про адміністративне правопорушення.

Завершенням стадії адміністративного розслідування, на нашу думку, є надіслання протоколу про адміністративне правопорушення

до органу (посадової особи), уповноваженому розглядати справу про адміністративне правопорушення, або складання відповідного акту (довідки) про наявність обставин, що виключають провадження у справі про адміністративне правопорушення.

Стадія розгляду справи та винесення рішення. На відміну від попередніх стадій провадження у справах про адміністративне правопорушення стадія розгляду справи та винесення рішення закріплена в адміністративно-деліктному процесуальному законодавстві. Як нами зазначалося вище, глава 22 розділу IV «Провадження у справах про адміністративні правопорушення» КУпАП називається «Розгляд справи про адміністративне правопорушення», глава 23 розділу IV «Провадження у справах про адміністративні правопорушення» КУпАП має назву «Постанова по справі про адміністративне правопорушення». Стадія розгляду справи та винесення рішення є центральною стадією провадження.

В.К.Колпаков та О.В.Кузьменко визначають стадію розгляду справи як стадію на якій приймається остаточний акт, в якому компетентний орган офіційно визнає громадянина винним або невинним і визначає міру його відповідальності [1, с. 305].

В свою чергу Ю.П. Битяк вважає, що під стадією розгляду справи про адміністративне правопорушення і винесення постанови слід розуміти як стадію на якій компетентний орган (посадова особа) проводить остаточне розслідування у справі й дає правову оцінку діям особи, яку зазначено в протоколі як правопорушника [2, с. 225].

С.Ківалов, Л.Біла-Тіунова визначають таку стадію як центральну стадію провадження, на якій вирішуються його основні питання [3, с. 743].

В.Галуцько, В.Провоторова дають визначення стадії розгляду справи та винесення рішення як основній стадії провадження в справах, коли вирішуються найважливіші завдання цього провадження. Ці завдання полягають у встановленні винних і забезпеченні правильного застосування законодавства з тим, щоб до кожного правопорушника було застосовано справедливі заходи адміністративного впливу [4, с. 517].

Згідно статті 279 КУпАП розгляд справи розпочинається з оголошення складу колегіального органу або представлення посадової особи, яка розглядає дану справу. Головуючий на засіданні колегіального органу або посадова особа, що розглядає справу, оголошує, яка справа підлягає розгляду, хто притягається до адміністративної відповідальності, роз'яснює особам, які беруть участь у розгляді справи, їх права і обов'язки. Після цього оголошується протокол про адміністративне правопорушення. На засіданні заслуховуються особи, які беруть участь у розгляді справи, досліджуються докази і вирішуються клопотання.

Відповідно до частини першої та другої статті 283 КУпАП розглянувши справу про адміністративне правопорушення, орган (посадова особа) виносить постанову по справі. Постанова виконавчого органу сільської, селищної, міської ради по справі про адміністративне правопорушення приймається у формі рішення.

Згідно статті 284 КУпАП по справі про адміністративне правопорушення, орган (посадова особа) виносить одну з таких постанов: 1) про накладення адміністративного стягнення; 2) про застосування заходів впливу, передбачених статтею 24-1 цього Кодексу; 3) про закриття справи.

Постанова про закриття справи виносить при оголошенні усного зауваження, передачі матеріалів на розгляд громадської організації чи трудового колективу або передачі їх прокурору, органу досудового розслідування, а також при наявності обставин, передбачених статтею 247 цього Кодексу.

Враховуючи загальнотеоретичні засади визначення стадії розгляду справи та винесення рішення та практичні аспекти правового регулювання такої стадії можемо дати визначення, що під стадією розгляду справи та винесення рішення слід розуміти стадію провадження у справах про адміністративне правопорушення на якій орган(посадова особа) розглядає по суті справу про адміністративне правопорушення з'ясовуючи наявність чи відсутність складу адміністративного правопорушення, яке ставиться в провину особі, що притягається до адміністративної відповідальності та інших обставин справи

і за результатами такого розгляду виносяться рішення.

Стадія перегляду постанови. Стадія перегляду постанови є факультативною стадією. На цій стадії відбувається перегляд постанови (рішення), винесеної (винесеного) за результатами розгляду справ про адміністративне правопорушення. Перегляд відбувається за скаргою певних учасників провадження у справах про адміністративне правопорушення. Стадія перегляду постанови закріплена в адміністративно-деліктному законодавстві. Так, глава 24 розділу IV «Провадження у справах про адміністративні правопорушення» КУпАП називається «Оскарження постанови у справі про адміністративне правопорушення».

На думку Кашинського А.В. в адміністративно-деліктному процесуальному законодавстві закріплена багатоваріативна модель перегляду постанов у справах про адміністративні правопорушення, яка передбачає адміністративний, судовий та квазісудовий (апеляційний) порядок перегляду постанов у справах про адміністративні правопорушення. Адміністративний та квазісудовий порядки перегляду постанов у справах про адміністративні правопорушення закріплені у КУпАП, а судовий у КАСУ [16, с. 8]. Також Кашинський А.В. вважає, що зазначена багатоваріативність говорить про те, що перегляд постанов у справах про адміністративні правопорушення не завжди знаходить свою реалізацію в межах провадження у справах про адміністративні правопорушення. Так, перегляд постанов у справах про адміністративні правопорушення в порядку адміністративного судочинства не є стадією провадження у справах про адміністративні правопорушення, а є самостійним видом провадження, яке врегульоване окремим процесуальним законом [17, с. 8].

Стадію перегляду постанови у справах про адміністративне правопорушення можна визначити як стадію провадження на якій здійснюється перегляд постанови винесеної органом (посадовою особою), що розглянули по суті справу з новою оцінкою фактів та винесенням власного рішення за результатами такого перегляду.

Стадія виконання постанови. Виконання постанов у справах про адміністративні правопорушення є фінальною стадією адміністративно-деліктного провадження. Така стадія провадження має важливе значення, адже можна стверджувати, що якщо постанова у справі про адміністративне правопорушення не буде виконана, то втрачається правовий результат усіх стадій провадження, які передували стадії виконання. Невиконана постанова свідчить, що діяльність уповноважених на здійснення провадження суб'єктів була марною. Саме за результатом виконання постанови можна оцінити ефективність провадження у справах про адміністративне правопорушення, чи були досягнуті кінцеві цілі і завдання такого провадження.

Стадія виконання постанови у справі про адміністративне правопорушення виокремлена в розділ V «Виконання постанов про накладення адміністративних стягнень» КУпАП.

Хоча слід зауважити, що існує думка про те, що стадія виконання постанови у справі про адміністративне правопорушення не є стадією провадження у справі про адміністративне правопорушення, а є окремим адміністративно-юрисдикційним провадженням, яке здійснюється органом державної влади чи іншим уповноваженим суб'єктом [18 с.211].

Отже, на нашу думку, стадія виконання постанови у справі про адміністративне правопорушення є завершальною стадією провадження на якій уповноваженим на те органом виконуються застосовані до особи адміністративні стягнення, а також виконуються інші заходи, передбачені постановою та потребуючи їх виконання уповноваженим органом.

Висновки. Вважаємо, що на сьогоднішній день потребує вдосконалення як теоретична база визначення та розуміння стадій провадження у справах про адміністративні правопорушення, так і практичне закріплення в діючому адміністративно-деліктному законодавстві відповідних стадій, вказане дасть можливість вдосконалити адміністративно-деліктний процес, забезпечити більш ефективну реалізацію завдань під час провадження про адміністративні правопорушення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Колпаков В. К., Кузьменко О. В. Адміністративне право України: Підручник. – К.: Юрінком Інтер, 2003. – 544 с.
2. Адміністративне право України: Підручник / Ю. П. Битяк, В. М. Гаращук, О.В. Дьяченко та ін.; За ред. Ю. П. Битяка. – К.: Юрінком Інтер, 2007. – 544 с.
3. Загальне адміністративне право України: Підручник / за заг.ред.акад. С.Ківалова і проф. Л.Білої-Гіунової; Нац. ун-т «Одеська юрид. академія». -Одеса: Фенікс, 2023.-792 с.
4. Адміністративне право України. Повний курс : підручник / В. Галунько, П. Діхтієвський, О. Кузьменко та ін. ; за ред. В. Галунька, О. Правоторової. – Видання четверте. – Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. – 656 с.
5. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984// Відомості Верховної Ради УРСР-1984-№51-ст.1122.
6. Митний кодекс України від 13 березня 2012 року// Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2012, № 44-45, № 46-47, № 48, ст.552.
7. Кузьменко О.В. Теоретичні засади адміністративного процесу: монографія. К.: Атіка, 2005. 352 с.
8. Голосніченко І.П. Прогалини у правовому регулюванні порушення провадження в справі про адміністративне правопорушення // Право України. 2003. № 7. С. 73-77.
9. Битяк Ю.П. Адміністративне право України . Х.: Право, 2000. 520 с.
10. Бандурка А.М., Тищенко Н.М. Административный процесс: учебник. Х.: Изд-во НУВД, 2001. 352 с.
11. Терешук О.В. Адміністративна відповідальність за корупційні правопорушення: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня к. ю. н.: спец.12.00.07. О., 2000. 20 с.
12. Адміністративно-деліктне законодавство: зарубіжний досвід та пропозиції реформування в Україні / автор-упорядник О.А. Банчук. К.: Книги для бізнесу, 2007. 912 с.
13. Тацишин І. Б. Адміністративне право України: навч.-метод. посіб. – Львів: Науковий світ-2000, 2011. – 307 с.
14. Завальний М. В. Порушення справи про адміністративне правопорушення та її розслідування. Університетські наукові записки. 2009. № 4. С. 160-165.
15. Ковалів М.В., Леськів С.Р., Єсімов С.С., Баб'як Н.В. Сутність адміністративного розслідування правопорушень. Право та науки. 2018. №2. С.4-9.
16. Кашинський А.В. Процесуальні засади перегляду постанов по справах про адміністративні правопорушення: Автореф.дис.канд.юр.наук/ А.В.Кашинський.-Інститут держави і права ім.В.М.Корецького НАН України.-2012.-22 с.
17. Кашинський А.В. Перегляд постанов по справах про адміністративні правопорушення в структурі адміністративно-деліктного процесу/ А.В.Кашинський// Правовий вісник Української академії банківської справи.-2011.-№2 (5).-С.41-45.
18. Лівар, Ю. О. "Про структуру адміністративно-деліктного процесу." Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція 12 (1) (2014): 210-212.

Дата першого надходження рукопису до видання: 24.07.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 25.08.2025

Дата публікації: 26.09.2025